

Верховний
Суд

Доступ до адміністративного суду як конституційна гарантія: практика Верховного Суду

Ян БЕРНАЗЮК

суддя Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду,
доктор юридичних наук, професор

НАЦІОНАЛЬНА ШКОЛА СУДДІВ УКРАЇНИ

Програма вебінару для суддів і помічників суддів
окружних та апеляційних адміністративних судів
“Доступ до правосуддя та дотримання заявником
вимог процесуального закону”

13 березня 2026 року

ПОВ'ЯЗАНІ ПОНЯТТЯ:

1. Доступ до правосуддя, апеляційне та касаційне оскарження
2. Принципи рівності та змагальності
3. Виклик (повідомлення) учасників справи
4. Поновлення пропущеного строку
5. Тривалість судового провадження
6. Ефективний захист та виконання судового рішення
7. Формалізм
8. Процесуальна економія
9. Заборона зловживання процесуальними правами (добросовісність)
10. Суддівський розсуд та мотивованість
11. Довіра до суду

Постанова Верховного Суду від 20 лютого 2026 року
у справі № 280/4630/25

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/134252882>

В адміністративному судочинстві принцип змагальності поєднується з принципом офіційного з'ясування всіх обставин справи, що покладає на суд обов'язок бути активним учасником процесу.

Якщо суб'єкт владних повноважень посилається на певний документ (запит правоохоронного органу) як на підставу своєї компетенції, але не надає його, суд не має права обмежитися лише констатацією відсутності доказу. Суд зобов'язаний витребувати такий документ за власною ініціативою для встановлення обставин справи та перевірки правомірності дій органу.

Постанова Верховного Суду від 12 лютого 2026 року
у справі № 240/23099/24
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/134066165>

Початок перебігу тримісячного строку звернення прокурора до суду не може пов'язуватися виключно з датою оприлюднення акта на офіційному сайті органу влади.

Оскільки прокурор не є учасником правовідносин у сфері надрокористування, на нього не покладається обов'язок постійного моніторингу всіх публікацій. Строк починається з дня, коли прокурор об'єктивно отримав або міг отримати достатні матеріали, що підтверджують ознаки протиправності акта, зокрема за результатами вжиття заходів щодо встановлення підстав для представництва.

Постанова Верховного Суду від 10 лютого 2026 року
у справі № 440/3822/25
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/133960965>

Порівняння гонорару адвоката з показниками мінімальної або середньої заробітної плати є юридично помилковим. Заробітна плата є винагородою за працю в межах трудового договору, тоді як гонорар – це плата за професійну правничу допомогу в межах цивільно-правових відносин. Показники оплати праці найманих працівників не є критерієм для визначення розумності розміру гонорару (витрат на правничу допомогу).

Постанова Верховного Суду від 03 лютого 2026 року
у справі № 803/1051/16
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/133764571>

Перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами є екстраординарною процедурою, яка не може бути використана як засіб виправлення наслідків пасивної процесуальної поведінки учасника справи.

Якщо сторона мала можливість оспорити доказ (акт перевірки) або призначити експертизу під час первинного розгляду справи у 2016 році, але не зробила цього, вона не може вимагати перегляду рішення через багато років, використовуючи нові документи як "нововиявлені".

Постанова Верховного Суду від 29 січня 2026 року
у справі № 260/6923/24
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/133682012>

Сам факт того, що реалізація судового рішення про скасування відмови у призначенні соціальної допомоги призведе до виплати коштів, не є підставою для кваліфікації такої вимоги як майнової.

Визначальним є характер самого акта суб'єкта владних повноважень, що оскаржується, а також те, що вимога не містить самостійного предмета стягнення конкретної грошової суми на момент звернення до суду.

Постанова Верховного Суду від 18 грудня 2025 року
у справі № 320/62443/24
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/132767429>

Вказівка у позовній заяві кількох уповноважених органів не означає звернення до суду кількох позивачів у розумінні законодавства про судовий збір, оскільки державний інтерес у межах відповідних публічно-правових відносин є єдиним для цілей звернення до суду та справляння судового збору, а прокурор виступає від імені держави загалом (зазначення кількох органів лише деталізує компетенційну сферу, в якій виникло порушення, не змінюючи при цьому суб'єктний склад сторони позивача).

Постанова Верховного Суду від 18 грудня 2025 року у справі № 580/5228/25

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/132767431>

Спори щодо оскарження рішень органів місцевого самоврядування, прийнятих за результатами розгляду земельних спорів про добросусідство, належать до юрисдикції адміністративних судів, якщо позивач оскаржує саме порушення процедури розгляду (недотримання вимог адміністративного провадження) та законність самого акта як управлінського рішення.

Перевірка дотримання адміністративної процедури під час прийняття рішення органом влади не є вирішенням приватноправового спору про речові права на землю, а є реалізацією функцій судового контролю за діяльністю суб'єктів владних повноважень та дотриманням стандартів належного врядування, закріплених у Законі України "Про адміністративну процедуру", що відповідає завданням адміністративного судочинства.

Постанова Верховного Суду від 09 жовтня 2025 року у справі № 320/29225/23

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/130870509>

Поняття «особи, які не брали участі у справі», що мають право на апеляційне оскарження, у контексті екологічних спорів охоплює «зацікавлену громадськість» згідно з Орхуською конвенцією. Це право не вимагає доведення індивідуального матеріального інтересу за умови, що скаржник належить до «зацікавленої громадськості» у розумінні Конвенції.

Реалізація права на судовий захист довілля однією громадською організацією не обмежує аналогічного права інших організацій. Кожне громадське об'єднання, яке відповідає вимогам законодавства про охорону довкілля, має власну правосуб'єктність і може самостійно оскаржувати акти, що порушують екологічні норми.

Ухвала ВС від 19 червня 2025 року у справі № 520/6119/23 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128263149>

ВС відмовив у відкритті касаційного провадження у справі про перерахунок пенсії, оскільки скажчик пропустив установлений законом строк на касаційне оскарження більш ніж на рік і не довів наявності об'єктивних та непереборних обставин, які б унеможливили своєчасне подання касаційної скарги.

Суд також зазначив, що труднощі зі збором доказів, формуванням правової позиції, очікування відповідей від органів влади чи використання штучного інтелекту для підготовки процесуальних документів мають суб'єктивний характер і не можуть виправдовувати пропуск процесуального строку.

Ухвали ВС від 15.01.2026 у справі № 240/14153/24
та від 03.02.2026 у справі № 340/2365/25

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/133336040> <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133764626>

Подання учасником справи процесуальних документів із посиланням на вигадані постанови та правові позиції ВС, які відсутні в ЄДРСР, порушує принцип добросовісності користування процесуальними правами, оскільки такі дії можуть свідчити про використання генеративного штучного інтелекту та виникнення так званих «галюцинацій» - ситуацій, коли система ШІ створює неправдиву інформацію, подаючи її як достовірну.

Ухвали ВС від 15.01.2026 у справі № 240/14153/24
та від 03.02.2026 у справі № 340/2365/25

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/133336040> <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133764626>

Використання ШІ для підготовки процесуальних документів саме по собі не заборонене, однак воно допускається лише як допоміжний інструмент за умови обов'язкового фахового людського контролю (human-in-the-loop), при цьому відповідальність за достовірність наведених у процесуальних документах даних повністю покладається на учасника справи, а подання документів без належної професійної перевірки може розцінюватися як недобросовісне користування процесуальними правами та прояв неповаги до суду.

Додаткові джерела:

1. Берназюк Ян. Розуміння принципів адміністративного судочинства в світлі його завдання та практики ЄСПЛ
https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/principles_of_%20administrative_proceedings.pdf
2. Берназюк Ян. Конституційний принцип гласності судового процесу та особливість розгляду справ, які містять інформацію з обмеженим доступом
<https://constitutionalist.com.ua/konstytutsijnyj-pryntsyp-hlasnosti-sudovoho-protsesu-ta-osoblyvist-rozhliadu-sprav-iaki-mistiat-informatsiiu-z-obmezhenym-dostupom>
3. Берназюк Ян. Принцип рівності та заборони дискримінації під час вирішення приватно-правових та публічно-правових спорів
https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/bernaziuk_principle_of_equality_prohibition_of_discrimination.pdf
4. Берназюк Ян. Існуючі механізми протидії SLAPP: баланс між доступом до правосуддя та захистом свободи слова
5. https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezentacii_2025/152_SLAPP_bernaziuk.pdf
6. Берназюк Ян. Застосування практики ЄСПЛ при тлумаченні принципів рівності та змагальності в адміністративному процесі
<https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/817702>
7. Берназюк Ян. Заборона дискримінації як конституційно-правовий принцип: поняття та особливості реалізації
<https://constitutionalist.com.ua/zaborona-dyskryminatsii-iak-konstytutsijno-pravovyj-pryntsyp-poniattia-ta-osoblyvosti-realizatsii>
8. Берназюк Ян. Повідомлення (інформування) учасників справи як обов'язок суду забезпечити конституційні принципи рівності та змагальності
https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/notifying_appeal_bernaziuk%20.pdf

Додаткові джерела:

8. Берназюк Ян. Доступ до адміністративного суду простою мовою: хто, що та коли
https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezentacii_2025/126_Access_%20to_Administrative_Court_bernaziuk.pdf
9. Берназюк Ян. Конституційна гарантія доступу до суду та поняття “охоронюваний законом інтерес”
https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezentacii_2024/108_legally_protected_interest_bernaziuk.pdf
10. Берназюк Ян. Доступ до суду та виконання судових рішень у справах, пов’язаних із захистом соціальних прав
https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/134.%20Social_Security_Rights_Procedural_Dimension.pdf
11. Берназюк Ян. Доступ до правосуддя і належне підтвердження повноважень адвоката в адміністративному процесі
https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezentacii_2025/149_Access_Justice_Counsels_Authority_bernaziuk.pdf
12. Берназюк Ян. Касаційний перегляд справи: виняток з правила чи обов’язкова гарантія доступу до правосуддя?
https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2024_prezent/21_05_2024_prezen_bernaziuk.pdf
13. Берназюк Ян. Конституційні принципи судочинства та обов’язок суду інформувати учасників справи про хід її розгляду
https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/KU_notifying_appeal_bernaziuk.pdf
14. Берназюк Ян. Формалізм та надмірний формалізм: особливості адміністративного судочинства
https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/Prez_Bernaziuk_24_02_2023_Formalizm.pdf
15. Берназюк Ян. Принцип законності як один із елементів верховенства права: особливості застосування під час вирішення соціальних спорів»
[https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/presentation_bernaziuk_effectivenii_zahist%20\(1\).pdf](https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/presentation_bernaziuk_effectivenii_zahist%20(1).pdf)
16. Берназюк Ян. Адміністративний суд: конституційний статус, завдання та місце в системі судоустрою України // Слово Національної школи суддів України. – 2023, № 2(43) 2023, С. 28-46. http://slovo.nsj.gov.ua/images/pdf/2023_2_43/slovo02-23.pdf
17. Берназюк Ян. Письмове провадження та право бути почутим (між принципом процесуальної економії та доступом до правосуддя)
https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2024_prezent/paper_trial_bernaziuk.pdf
18. Берназюк Ян. Конституційна гарантія доступу до правосуддя та обов’язок суду перевірити повноваження представника (самопредставника)
https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2024_prezent/representive_bernaziuk_1.pdf

Верховний
Суд

Дякую за увагу!